

ВЪЗНИКВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА ПЕДАГОГИКА В БЪЛГАРИЯ (I ЧАСТ)

Тинка Иванова

THE ORIGIN OF SOCIAL PEDAGOGY IN BULGARIA (PART 1)

Tinka Ivanova

E-mail: tinche_ivanova@abv.bg

ABSTRACT

Social pedagogy arises in Bulgaria at the end of 19th Century and the beginning of the 20th. It was developed under the powerful influence of German pedagogy. The causes of its appearance are of a complex character in our country. It is generalized according to articles in alternate press.

Key words: social pedagogy, social upbringing, adults' education, protection of child and childhood, private and social direction in teaching

Социалната педагогика като понятие се появява в средата на XIX в., но получава известност с обособяването си като направление в реформената педагогическа теория и практика, която възниква в Европа и САЩ през последните десетилетия на XIX в. и началото на XX в. Като теория тя възниква в Германия на границата между двете столетия, макар че елементи на социално възпитание съществуват още в древността. В студията си “Социалната педагогика у нас” Н.Чакъров посочва, че разпространението на социалната педагогика в България започва почти едновременно с нейното появяване в Германия [Чакъров 1964, 33]. Чрез публикации в специализирания печат и чрез преводна литература през първото десетилетие на XX в. у нас получават популярност идеите на Паул Наторп, Паул Бергеман, Роберт Рисман и Паул Барт. Те се приемат с интерес от българските учители, защото се свързват с очаквания за успешно противопоставяне на хербартианството и обновяване на педагогическата практика.

Ако се приеме, че критерии за периодизация на развитието на социалната педагогика в България са смяната на социалната система, общественно-педагогическия интерес и интензивността на публикациите в тази област, то първият период обхваща времето от 1899 г. до 1944 г., вторият период - от 1944 г. до 1989 г., а третият – започва след 1989 г. и продължава в нашето съвремие. През първия период от развитието си у нас социалната педагогика се разработва с различна интензивност. Тя е

най-голяма в края на XIX в. и през първите две десетилетия на XX в. Този първоначален етап се характеризира с нейното представяне като реформаторско направление, което акцентира върху социалния характер на целите, методите и средствата на възпитание. През следващите две десетилетия интересът на обществото и на педагозите се насочва към гражданското и националното възпитание. След това се появява един преходен етап, който се обособява от 1944 г. до 1948 г. През тези години общественно-политическите промени у нас в духа на колективизма отново правят актуален въпроса за социалното възпитание. То е основно понятие в социалната педагогика, но самата тя не се превръща в предмет на разглеждане.

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ПОЯВА НА СОЦИАЛНАТА ПЕДАГОГИКА В БЪЛГАРИЯ

Всяка идея в една или друга степен е рожба на своето време. Това се отнася и за социалната педагогика. Предпоставките за нейното разпространение в България имат комплексен характер – те са социални, педагогически, културни. Към първата група Н.Чакъров отнася обвързването на българската икономика с австрийски и немски капитали, провъзгласяването на Фердинанд за “Цар на българите” и политическите контакти на управляващите с Германия. Зараждането на социалдемократията също стимулира искания

за достъпност до училището за всички категории деца, за широко народно образование.

Тежкото социално положение на народа, което рефлектира върху образованието на подрастващите, също е значима предпоставка за разпространението на социалната педагогика в България в края на XIX в. и началото на XX в. През посочения период има данни, че “24% от цялото население на България и 46% от младежите на възраст от 7 до 30 години са неграмотни” [Янулов 1906, 9]. Според Ил. Янулов, автор на книгата “Държава - убийца и държава - възпитателка на децата”, през първото десетилетие на XX в. в българското образование съществуват много социални противоречия и е назряла необходимостта от реформи, защото има:

- недостатъчен брой училища – в 5 069 населени места има общо 3 000 училища, т.е. в 40% от населените места няма училища, но по закон съществува задължителност на първоначалното образование;

- училищни сгради, които не отговарят на условията за обучение – те са строени без план, често само от дървен материал;

- системен недостиг на средства за обзавеждане и поддържане на училищата – за годините 1894 - 1903 от държавния и общинския бюджет за едно селско училище средно се отпускат около 40 – 50 лв.;

- учители, които работят средно с 50 ученици в клас, а получават заплата от 80 – 100 лв. – “при такава обстановка от мнозина учители можеш да подготвиш анархисти, но не и възпитатели” [Янулов 1906, 25].

Социалните проблеми в българското образование се допълват и от тежкото положение на българските деца. Това благоприятства разпространението на новото педагогическо направление, защото една от основните му задачи е закрила на детето и детството, осигуряване на реален достъп на всички младежи до образование. Въпреки задължителното първоначално образование, регламентирано с просветния закон, съществува тенденция все повече ученици да напускат училище поради “сиромашия” - според официалната статистика от 8 до 10 хиляди деца; поради “небрежност на родителите” – от 15 до 20 хиляди, и по болест от 10 до 12 хиляди [Янулов 1906, 9]. От въпросите за гарантиране правото им на образование общественото внимание се насочва и към по-специална закрила на детския труд. През 1905 г. в България се приема

Закон за женския и детския труд. С него се забранява:

- децата под 12 години да работят;
- подземната работа на жени и на момчета, ненавършили 15 години;
- нощният труд за всички покровителствани от закона категории работници.

Според посочения закон никое дете не може да работи при вредни условия. В нормативния акт се регламентирано продължителността на труда и на почивката на децата, работещи над 12-годишна възраст. Ограничаването на работния ден дава юридическа възможност на младежите да посещават допълнителни училища. Последните им помагат да затвърдят и да разширят познанията си от основното училище. Те до известна степен компенсират непълното прилагане на закона за задължителния характер на първоначалното образование. Изявите и форумите на Българския учителски съюз също допринасят за възникването на социалната педагогика у нас. На II конгрес (1896 г.) и на IV конгрес (1898 г.) на организацията част от взетите решения съответстват на нейни основни искания. Те са:

- задължително да бъде първоначалното образование, а не годините, които децата прекарват в училище;

- слабите и недоразвитите деца да посъществат в училище, когато са способни да учат и състоянието им да се констатира от учител и лекар;

- да се открият вечерни училища за работещи младежи като за целта се изработи закон, който задължава работодателите им да ги изпращат да се учат;

- да се осигури медицинско обслужване на всички ученици и подпомагане на бедните от тях по време на боледуване;

- да се създаде специален фонд за подпомагане на бедни ученици;

- да се извиняват отсъствията от училище, когато те са допуснати поради бедност на родителите – предлага се въвеждането на понятието “отсъствия по бедност” .

Основни постановки от социалната педагогика се превръщат в предмет на разглеждане на VI-я конгрес (1900 г.) на Съюза. Той се оказва значим форум за популяризиране на нейните идеи сред учителството. В центъра на вниманието му е поставен Законопроектът за народните училища, публикуван през същата година. Показателен за мнението на

учителите и дебатите на конгреса относно предложените промени е един от основните реферати, “Задачите на българското първоначално училище”, изнесен от Г.Стоянов. Според неговия автор преди да се пристъпи към критикуване на законопроекта, е необходимо да се уточнят теоретичните позиции, от които това се прави. В реферата си Г.Стоянов представя кратък исторически обзор на индивидуалното и социалното направление в педагогиката. За да аргументира своята позиция, той избира теоретичните постановки на второто направление. Авторът е привърженик на идеите на П.Бергеман за зависимостта на възпитанието и възпитателните функции на държавата от конкретните исторически условия. Източникът, на който той многократно се позовава в реферата, е книгата на Е.Лович и И.Городецки “Научната педагогика. Педагогическата теория на Бергемана”. Като използва цитати от нея Г.Стоянов достига до извода, че задачите на българското първоначално училище се определят от потребностите на обществото. Исторически факт е, че Законът за народните училища от 1900 г. не се превръща в реалност, за което принос има и приемането на социалнопедагогическата теория от делегатите на конгреса като основа за просветните реформи в България в началото на XX в.

Съществуването на марксистическо звено в Българския учителски съюз, което след 1905 г. се обособява в Учителска социалдемократическа организация и защитава идеите на пролетарската педагогика, също допринася за разпространението на социалната педагогика у нас. Дискусиите на учителски конгреси и конференции за противопоставянето между буржоазното и пролетарското социално възпитание, между индивидуалното и социалното направление в педагогиката привличат вниманието на учителите. Според Н.Чакъров някои учители не могат да разграничат буржоазната социална педагогика от марксистическото учение за възпитанието. Те възприемат лесно всичко, което носи названието “социална педагогика”.

Независимо от идеологическите окраски, социалната педагогика се оказва в центъра на учителските дебати през първото десетилетие на XX в. Т.Малинов констатира нейната популярност по следния начин: “В конференции, в заседания на учителските дружества, в печата, в частни разговори, в разни други сборки, навсякъде, когато е ставало дума за

една по-нова педагогика, тя е била предмет на разглеждане и, което е още по-важно, тя се е приемала, като педагогическа система, която отговаряла на искането на времето...”[Малинов 1904а, 2].

През посочения период сдруженото учителство приема като свой професионален и граждански дълг борбата за създаване на по-широко законодателство в защита на детския труд и за обща закрила на бедните, изоставените и болните деца. През 1907 г., на своя XII конгрес БУС приема следните решения:

- Да се открият лечебно-педагогически заведения за “недоразвитите и анормалните деца”, посещението на които да е задължително за подлежащите на задължително обучение.

- Да се забрани детският труд във всички области на производството до навършване на 14-годишна възраст, а до тази възраст подрастващите задължително да се обучават в училище.

- Учебните пособия да се раздават безплатно на всички ученици, независимо от социалното им положение.

- “За бедните ученици, включая и незаконородените, значи лишените от грижа, да се учредят специални пансионни и летни колонии чак до крайната възраст на задължителното учение. До уреждането на тия два института, да им се доставя храна, облекло, пособия и жилища” [Негенцов 1925, 254].

Дейността на Българския учителски съюз допринася за запознаване на педагогическата общност със социалната педагогика като направление, което може да обнови образованието в демократичен дух, като го направи достъпно за всички деца, независимо от тяхното социално, здравословно и нравствено състояние.

Освен социални причини, съществуват и педагогически основания за разпространение на това направление у нас. Те са свързани с изчерпване на възможностите на хербартианството и необходимостта от реформиране на българското образование. Според П.Цонев училището не дава в достатъчна степен социални познания и морал на младото поколение. “Все още се вярва, че социалното съзнание може да се образува чрез личното въздействие на индивида. Обществено съзнание, без специфичен живот в обществена единица с всички нейни жизнени прояви, не може да се постигне. Класът, училището трябва да се превърнат в истински учебно трудови обще-

жития, в които да се зараждат и каляват социални добродетели, уважение и взаимопомощ, веротърпимост и въздържание, да се обуздават личните прояви и да се буди стремеж към общо добро” [Цонев 1940, 29] – отбелязва Цонев.

Несъмнен принос за разпространение на социалнопедагогическите идеи в България имат възпитаниците на немските университети. Първите педагози, които представят социалната педагогика у нас са предимно хербартианци. Сред тях са Васил Манов, Константин Свраков, Петър Минев, Димитър Грънчаров. Всички те са учили в Германия и познават социалнопедагогическа теория в оригинал. Това им дава допълнително предимство да бъдат нейни преводачи и разпространители, за да я направят достъпна за българските учители.

В края на XIX в. и през първото десетилетие на XX в. социалната педагогика намира подходящи обществени, педагогически и културни предпоставки за разпространение у нас.

- Тежкото положение на детето, социалните неуредици в образованието повишават чувствителността на обществото. Те предизвикват неговия интерес към социална закрила на детството и готовност да се използва европейския опит, за да се реформира съществуващата практика, която пренебрегва някои категории деца и не им осигурява подходящо образование, въпреки законодателното му регламентиране.

- Политическите, икономическите и културните връзки на България с Германия благоприятстват естественото развитие на този процес. Педагозите хербартианци, завършили в Германия, са първите, които превеждат и разпространяват социалнопедагогическата теория в България.

- Дейността на Българския учителски съюз обединява педагозите в борбата им за осигуряване на достъпно образование за всяко българско дете. На учителските форуми социалната педагогика се възприема като подходяща теория за поставяне на възпитанието на демократична основа, която отговаря на потребностите на времето и успешно се противопоставя на хербартианството.

СОЦИАЛНАТА ПЕДАГОГИКА В ПЕРИОДИЧНИЯ ПЕЧАТ ОТ КРАЯ НА XIX В. И НАЧАЛОТО НА XX В.

Както всички чужди идеи, така и социалнопедагогическите идеи първоначално навли-

зат у нас чрез преводни материали под формата на статии. Първата публикация в специализирания печат, посветена на социалната педагогика, е “Гласове към социалната педагогика”, подписана от автор с инициали Н.И. Тя излиза през 1899 г. в книжка 7 на списание “Право дело”, издавано от Досю Негенцов в Габрово. В статията авторът очертава предстоящия сблъсък между доминиращата в момента Хербартианска школа и социалната педагогика. Според него те се различават по целта на възпитанието. Първото направление извежда възпитателната цел от етиката на Й.Хербарт, то е насочено към отделния индивид и авторът на статията го определя като “индивидуалистична педагогика”. Социалната педагогика е “нейна съперница”, “друго направление с основи, взети от действителния живот” [Н.И. 1899, 440]. В тази първа публикация се твърди, че новост не е обособяването на двете педагогически направления, а увеличаване на привържениците на социалната педагогика и необходимостта от правилно разбиране на техните възгледи. За целта се използват мисли на О.Шмид, Е.Байер, П.Бергеман и П.Наторп, преведени от немското списание “Die Deutsche Schule”. Всички цитати са обединени от идеята за доказване на връзката между целите на възпитание на личността и целите на развитие на обществото. Според П.Наторп “социалните условия на образование и образователните условия на живот образуват темата на социалната педагогика” [Н.И. 1899, 441]. Посочената мисъл, както и самата публикация са многократно цитирани в педагогическата литература, защото те съдържат в синтезиран вид основните характеристики на социалнопедагогическото направление.

През 1900 г. отново в списание “Право дело” се появяват две статии – “Възпитанието и обществото” (кн.3) и “Връзка между училищното възпитание и обществото” (кн.4). Техният автор се е подписал само с фамилията си – Господинов. Както се вижда още от заглавията на статиите, той насочва вниманието на читателя към социалната обусловеност на възпитанието. За доказателство използва идеите на немските педагози, цитирани в статията “Гласове към социалната педагогика”. Според Господинов възпитателната цел се съгласува с целите на обществото след прочуване на неговите политически, икономически и нравствени характеристики. Ако тя се съобразява само с индивидуалното развитие е

едностранчива. Затова педагогиката формулира задачите си въз основата на тенденциите в развитието на човечеството и подчинява образованието на отделната личност на целите на общността. Авторът на статията твърди, че дори когато се работи в кръга на индивидуалната педагогика, не трябва да се забравя социалната педагогика. Той я определя като най-новото педагогическо направление, което е необходимо да се разбира и популяризира сред учителите, защото съобразяването на училищното възпитание с обществените изисквания е тяхна първостепенна задача.

През 1901 г. в периодичния печат има повече преводни материали за социалната педагогика, което косвено доказва нарастване на интереса на българските педагози към тази област. В книжка 3 на списание „Училищен преглед“ от същата година е публикувана статията „Социална педагогика“, отново преведена от списание „Die Deutsche Schule“ (1901, кн.2). Авторът на материала е отбелязан само с N. В публикацията се коментира противопоставянето на идеите на социалната педагогика, което вече не е така ожесточено, както е било в началото. Нейните противници разбират, че тя не е педагогика на ползата и не жертва човека в името на бъдещо обществено благо или конкретни практически цели, а по форма и съдържание е педагогика на настоящето. Целта на социалната педагогика е да формира „човек, който без да се отрича от индивидуалното, служи на цялото доброволно, с всички сили и с пълно съзнание“ [N 1901, 221]. Според автора тя се противопоставя на остарелия учебен материал, на формализма в обучението, който превръща този процес в „безлична духовна гимнастика“. Новото направление защитава идеята за широко народно възпитание. Водещо място в него заема предаването на културата от едно поколение на друго, запознаването на подрастващите с възгледи и добродетели, които обединяват народа и формират у него чувство на солидарност. Социалните педагози не подценяват обучението, но приемат за по-съществено формирането на умения да се живее в дадена социална общност. Авторът на статията обобщава, че всичко това съществува в педагогиката като отделни идеи, но в социалната педагогика то се оформя като основен възглед.

Също през 1901 г. в книжка 10 на списание „Учител“ е публикувана статията на д-р фон Залвюрк „Възгледите на Бергемана върху

социалната педагогика“, преведена от Хр.Максимов. Фон Залвюрк представя в синтезиран вид четирите части на книгата на П.Бергеман „Социална педагогика“, която според него е предназначена за възпитатели с реформаторски дух. Статията е ценна не толкова с мнението на фон Залвюрк за социалното възпитание, колкото с факта, че тя представя на педагогическата общност у нас възгледите на П.Бергеман, към които българското учителство проявява по-голям интерес в сравнение с тези на П.Наторп и Р.Рисман.

Първите публикации за социалната педагогика в специализирания печат са насочени предимно към общо представяне на възгледите на немските социални педагози за същността на новото направление. Постепенно се преминава към тяхното проблемно представяне, свързано с противопоставянето индивидуална - социална педагогика по отношение на целта и факторите на възпитанието. Доказателство за това са няколко статии, които излизат през 1901 г. в списание „Двадесети век“. В първите две книжки на списанието е публикувана статията на В.Райн „Целта на възпитанието“, преведена от К.Свраков. Маркар че заглавието не предполага социалнопедагогическа проблематика, тя съществува в материала, защото определянето на възпитателната цел може да бъде колкото индивидуално, толкова и социално. Според немския автор индивидуалната и социалната педагогика взаимно се допълват, тъй като първата се използва за основа на втората. „Пътят за социалната педагогия води през индивидуалната... Психологически възпитанието е насочено върху развитието на отделните човеци и затова то високо издига индивида; обаче то никога не трябва да отива толкова далече, че да унищожи целта на социалната етика“ [Rain 1901, 154].

В статията „Социална ли или индивидуална педагогия?“ (1901, кн.4 и кн.5), преведена от д-р Д.Гинев, извеждането на проблема като заглавие показва както неговата значимост, така и необходимостта от избор между посочените направления. За да аргументира своята позиция, неизвестният автор се спира подробно на понятията „индивид“ и „общество“, на възможните отношения между тях. Според него тези отношения могат да бъдат в три направления – физическо, интелектуално и нравствено-религиозно. Индивидът се превръща в човек само сред обществото и никога, ако остане изолиран от него. Педагогиката не

може да игнорира това взаимодействие, а трябва да го проучи както антропологически, така и морално. Индивидуалната педагогика подценява този момент, тъй като тя пропуска да отбележи, че силите, които се стреми да развие у индивида, не са само негова собственост. Той се сдобива с тях при съжителство с други индивиди в конкретни социални условия. Авторът на статията защитава идеята за взаимно допълване на двете педагогически направления и превръщането на педагогиката в индивидуално-социална. През 1902 г. отново в списание “Двадесети век” (кн.4) е публикувана статията “Социална педагогия”, преведена от д-р Хар.Иванов. За разлика от другите статии, нейният автор е известен – Паул Наторп. Встъпителните думи на преводача поясняват, че той е “най-сериозният представител на новото течение в педагогиката” [Natorp 1902, с.238]. Според него понятието “социална педагогика” се среща още при А.Дистервег, но с времето съдържанието му се променя и в началото на ХХ в. новото направление го използва, за да подчертае водещата роля на обществото при определяне на възпитателните цели и средства. В статията възгледите на П.Наторп са обособени в три части - отношение между възпитанието и обществото, устройство на социалния живот и основни форми на възпитаващото общество, материя и форма на социалното възпитание. Немският педагог определя училището като особено заведение за възпитаване на волята. В тази институция детето се въвежда в духа на обществото и се подготвя за него. Социалното възпитание включва упражнение и обучение. Първото П.Наторп свързва с дейност и преживяване, а второто – с пояснение и разбиране. Статията запознава учителите с основните социалнопедагогически идеи на П.Наторп, което несъмнено е полезно за тях, тъй като произведенията му не се превеждат на български език. След 1911 г. те използват руския превод на неговата “Социална педагогика. Теория за възпитание на волята въз основа на общността”. Според Н.Чакъров възгледите на П.Наторп не получават популярност у нас, защото са твърде философски и използват идеализма на Платон и И.Кант. Като допълнителни причини той посочва, че немският педагог си служи с дедуктивния метод и изгражда системата си върху логиката и етиката, а не върху психологията, която през този период се разработва като емпирична наука. Факт е, че в специализирания

педагогически печат П.Наторп е малко прежеждан, представен и цитиран в сравнение с П.Бергеман. През 1904 г. в списание “Училищен преглед” Васил Манов публикува поредица от статии със заглавие “Индивидуална ли или социална педагогика? (Natorp, Bergemann, Rein)”. В тях той представя идеите на немските педагози и възгледите си за противопоставянето между индивидуалното и социалното направление в педагогиката. От коментара на В.Манов за разпространението на социалната педагогика в България става ясно, че учителите основно се запознават с нейните идеи от книгата на П.Бергеман “Социална педагогика”, преведена от К.Свраков през 1901-1902 г. Дори се появяват мнения за реформи в образованието, които да бъдат осъществени само върху принципите на социалната педагогика. Проблемът се дискутира в педагогически списания, на учителски конференции. Според В.Манов увличането по крайности може да причини повече вреда в това отношение, отколкото полза на учебното дело. С цел по-добро познаване и осмисляне на различията в социалнопедагогическата теория, той представя възпитателните системи на П.Наторп, П.Бергеман и В.Райн като търси отговор на няколко съществени според него въпроса: Откъде трябва да се вземат целта на възпитанието и възпитателните средства? Каква трябва да бъде организацията на учебното дело, за да се постигне целта на възпитанието? На кои учебни предмети да се даде предимство, за да се улесни въвеждането на личността в обществото? Според него социалното направление в педагогиката не е новост. То води своето начало още от Античността, но поредният сблъсък между него и индивидуалното направление изяснява основни педагогически понятия, извежда на преден план отдавна съществуващи теоретични постановки (например задължителното образование на децата), които не са реализирани цялостно в педагогическата практика. Като принос на социалнопедагогическото направление от края на ХІХ в. и началото на ХХ в. българският педагог отбелязва грижата за допълнително образование на младежите в следучилищна възраст, широка просвета за издигане на културното ниво на всички социални слоеве и групи, създаване на възпитателни заведения за деца с отклонения в развитието и поведението като постоянен ангажимент на държавата. В.Манов отхвърля съществуването само на индивидуална или само на

социална педагогика, защото в този вид тя е едностранчива. Възможно е през определен исторически период едно от направленията да доминира, но това не означава, че то отрича правото на съществуване на другото. Педагогиката като наука съчетава в себе си индивидуалното и социалното начало.

През 1904 г. в списание “Учителска мисъл” излиза статията на Т.Малинов “Бергемановата социална педагогия поставя ли възпитателното дело на здрави научни основи?”. Тя се отличава от останалите публикации, защото е целенасочена критика на модното увлечение на българските педагози по социалната педагогика от началото на ХХ в. и на възгледите на П.Бергеман. В нея авторът твърди, че педагогическата система на П.Бергеман “е една социално-педагогическа утопия, една педагогическа теория, без да представлява едно логическо свързано цяло, че в нея, като социална педагогика няма никакъв научен елемент, нито някакъв индуктивен метод и че тя, като такава, няма да остави никакви следи в педагогическата практика” [Малинов 1904, 2]. За да докаже тезата си, Т.Малинов запознава читателя с възгледите на немския педагог за възпитателните цели, принципи, функции и фактори. Според него теорията на П.Бергеман е “неопределена” и “некатегорична”. Тя е наситена с общи фрази, които могат да имат различни тълкувания, допускащи елементи на социалност и културност, но не по-различни от всяка друга педагогическа теория. Т.Малинов признава, че ново за П.Бергеман е личността да се възпитава за обществото, но това е казано още през Античността от Платон и Аристотел, т.е. субективно новото познание не е обективно ново и няма научен принос. Той не може да си представи формирането на личността без нейното възпитаване в идеала на определена партия или като носителка на конкретни политико-икономически реформи. Т.Малинов прогнозира, че ХХ в. ще бъде век на социалната педагогика.. Ръководен от своите възгледи за новото направление, Т.Малинов не се притеснява да се противопостави на П.Бергеман, определен като педагогически месья, който може да бъде сравнен само с Й.Песталоци в края на ХVIII в. Статията “Бергемановата социална педагогия поставя ли възпитателното дело на здрави научни начала?” поставя началото на критика и негативно отношение към новото педагогическо направление, което

до този момент е значително възхвалявано и надценявано.

Първите публикации в педагогическия печат, свързани със социалната педагогика, са през периода 1899 – 1904 г.

- Те я представят като направление в педагогиката, което се противопоставя на индивидуализма във възпитанието и е предварително натоварено с очаквания за освобождение на училището от формалните степени на Й.Хербарт. Първоначално българските педагози я възприемат като другия полюс на индивидуалната педагогика, но в избора социална или индивидуална педагогика постепенно достигат до идеята за обединяване на крайностите.

- Статиите са публикувани в списанията “Право дело”, “Двадесети век”, “Учител”. Първото от тях е месечно обществено-педагогическо списание, което излиза от 1898 г. до 1905 г., а след това продължава под името “Образование”. Неговите редактори са със социалдемократични убеждения. Списание “Двадесети век” е списание за наука, философия и педагогика. То започва да излиза през 1901 г. във Враца и защитава идеалистическите възгледи в посочените области. В периода 1893 г. – 1914 г. списание “Учител” е месечно педагого-обществено списание за учители и възпитатели. Негов редактор е Христо Максимов. Това са списания, защитаващи идеите за социална справедливост в образованието и за обединяване на учителите, т.е. самите те имат социална насоченост.

- Първите публикации в сферата на социалната педагогика съдържат в синтезиран вид идеите на немските социални педагози. Водещо място сред тях заема П.Бергеман. Статиите са преведени или представени от български автори, които използват материали предимно от списание “Die Deutsche Schule”. Посоченото допринася за запознаване на учителите с тях, преди някои от съчиненията им да бъдат преведени на български език. Някои от авторите категорично се противопоставят на превръщането на социалната педагогика в модно увлечение и безрезервно приемане на нейните идеи.

Публикациите в специализирания печат се оказват подходящ начин за разпространение на социалната педагогика у нас. Те предизвикват спорове, които не само подпомагат пренасянето на чуждите идеи и адаптирането им към българските условия, но и предпазват

учителството от крайности в избора му между индивидуалната и социалната педагогика.

ЛИТЕРАТУРА

Господинов 1900а: Господинов, Възпитанието и обществото. - *Право дело*, 1900, III.

Господинов 1900б: Господинов, Връзка между училищното възпитание и обществото. - *Право дело*, 1900, IV.

Малинов 1904а: Малинов, Т. Бергемановата социална педагогика поставя ли възпитателното дело на научни основи. – *Учителска мисъл*, 1904, V.

Малинов 1904б: Малинов, Т. Бергемановата социална педагогика поставя ли възпитателното дело на научни основи. – *Учителска мисъл*, 1904, VI.

Манов 1904а: Манов, В.А. Индивидуална ли или социална педагогика? (Natorp, Bergemann, Rain). – *Училищен преглед*, 1904, VI.

Манов 1904б: Манов, В.А. Индивидуална ли или социална педагогика? (Natorp, Bergemann, Rain). – *Училищен преглед*, 1904, VII.

Манов 1904в: Манов, В.А. Индивидуална ли или социална педагогика? (Natorp, Bergemann, Rain). – *Училищен преглед*, 1904, VIII.

Манов 1904г: Манов, В.А. Индивидуална ли или социална педагогика? (Natorp, Bergemann, Rain). – *Училищен преглед*, 1904, IX.

Н.И. 1899: Н., И. Гласове към социалната педагогика. – *Право дело*, 1899, VII.

Негенцов 1925: Негенцов, Д. *Борби и придобивки на Българския учителски съюз. Принос към историята на учителското движение в България. (1895-1925)*. С., 1925.

Сапунджиева 1999: Сапунджиева, Кл. Социалната педагогика у нас в края на XIX и началото на XX век. – *Педагогика*, 1999, VIII-IX.

Социална ли или индивидуална педагогия. – *Двадесети век*, 1901, IV-V.

Стоянов 1900: Стоянов, Г. Задачите на българското първоначално училище. – *Право дело*, 1900, VIII с.480-488; кн.ХI, с.542-550; кн.Х, с.579-584.

Цонев 1940: Цонев, П. *Новото училище. Идеал и възможности*. С., 1940.

Чакъров 1964: Чакъров, Н. Социалната педагогика у нас. В:*Буржоазни педагогически възгледи у нас до 1944 г.* С., 1964.

Янулов 1906: Янулов, Ил. *Държава – убийца и държава-възпитателка на децата*. С., 1906.

Янулов 1932: Янулов, Ил. *Социална защита на децата*. С., 1932.

Rain 1901: Rein, W. Целта на възпитанието. - *Двадесети век*, 1901, I; II-III.

N 1901: N., Социална педагогика. – *Училищен преглед*, 1901, III.

Natorp 1902: Natorp, P. Социална педагогика. – *Двадесети век*, 1902, IV.

Salwurk 1901: Salwurk, C. von. Възгледите на Бергемана върху социалната педагогия. – *Учител*, 1901, X.

Представена за печат на 13.09.2007 г.